

Ing. RADOVAN PAJANOVIĆ, Sarajevo

Pincgavsko goveče u svojoj domovini

U v o d

Pincgavsko goveče zauzima u pasminskom sastavu goveda u Jugoslaviji vidljivo mjesto, te je po broju grla među plemenitim pasminama na drugom mjestu u NR Hrvatskoj i Sloveniji. I u NR Bosni i Hercegovini ima određeni uzgojni teritorij, predviđen rejonizacijom.

Da poboljšamo već postojeći fond našeg pincgavca, da mu osvježimo krv, stvaramo nove linije, ukratko, prema uzgojnoj politici posežemo povremeno i za importom muških i ženskih rasplodnjaka iz originalnog uzgojnog područja.

Međutim, naša stručna javnost slabo je upoznata s poratnim uzgojnim prilikama, fiziološkim i morfološkim osobinama, pa o proizvodnim sposobnostima pincgavca u njegovoj domovini. Razlog je to, što se stručni prikazi o problematici i uspjesima suvremenog uzgoja pincgavca publiciraju u lokalnoj štampi, koja u našu državu ne stiže. Stoga je razumljiva dezorijentacija, podijeljena, pa čak i suprotna mišljenja naših stočarskih stručnjaka o kvalitetu današnjeg pincgavca.

Da dobijem sliku o stanju uzgoja pincgavca, obišao sam njegovo uže uzgojno područje te prikupio podatke i literaturu. Ovaj članak ima cilj da informira zainteresiranu stručnu javnost.

Uzgojno područje

Prema približnoj procjeni, uzimajući u obzir sva područja, gdje se uzgaja, danas ima oko 800.000 grla pincgavskog goveda.

Popis stoke god. 1954. pokazao je, da se u zatvorenom uzgojnom području, koje osim austrijskih pokrajina Salzburg, dijela Tirola, gornje Austrije, Štajerske i Koruške obuhvaća dio Bavarske, Italije (južni Tirol)

i Slovenije nalazi oko 360.000 grla, od kojeg broja 133.400 grla otpada na pokrajinu Salzburg kao uže uzgojno područje.

U inostranstvu uzgaja se pincgavac još u Češkoj (120.000 grla), Rumunjskoj (100.000 grla) i jugozapadnoj Africi (10.000 grla).

Rasprostranjenost pincgavca kao autohtone austrijske pasmine bila je nekad mnogo veća. U proteklom periodu od 100 godina njegovo brojno stanje znatno se smanjilo. Pincgavac je u područjima s dobrim proizvodnim uvjetima postepeno ustupio mjesto smeđem i šarenom govedu, a sam se sve više povlačio u brdovita područja, koja karakterizira siromašna poljoprivredna proizvodnja. U tom pogledu je tipično, da danas oko 50.000 domaćinstava, koja drže pincgavca, gotovo u cijelosti pripadaju seljaku gorštaku, i da se više od 50% površina alpskih pašnjaka iskorištava pincgavcem.

Zatvoreno austrijsko uzgojno područje sa centrom u Pinzgau-u, pokrajine Salzburg, proteže se poprečno preko Alpa u prostoru između rijeke Inn u Tirolu i planinskih masiva Karavanki na jugoslovenskoj granici. Brdovita konfiguracija terena daje tom kraju izrazito alpski karakter sa surovom planinskom klimom, koja ne dopušta intenzivniju kulturu žitarica ili drugog osjetljivog bilja. Veliki kompleksi planinskih pašnjaka, koji mogu služiti samo za stočarstvo, uvjetuju privredu čitavog područja.

Velike površine planinskih pašnjaka stoje u nerazmjeru prema relativno malim ravničkim površinama, koje služe za proizvodnju zimske stočne hrane, ne računajući nizinske predjele oko grada Salzburga, gdje stočarstvo igra podređenu ulogu. Da bi iskoristili svoje planinske pašnjake, seljaci drže velik broj stoke, koju zimi teško prehranjuju iz vlastitih sredstava, što se u to doba godine odražava na kondiciji životinja.

Upravljanje gojibnim radom

Tri su razloga za spomenuto nazadovanje pincgavca (prema dru Pacheru): 1. Jak razvoj uzgoja smeđeg i šarenog goveda u Švicarskoj u drugoj polovici prošloga stoljeća. Te su pasmine ubrzo dominirale svjetskim stočnim tržištem. Tome je u tadanje vrijeme pripomogao izvanredno brz razvoj prometa, osobito željeznica. 2. Negativna selekcija u matičnim uzgojnim područjima pincgavca. Uzgojni rad diktirala je potražnja kupca, a ne smišljenost gajača, što je dovelo do masovne produkcije na račun kvaliteta. 3. Najvažniji razlog ležao je u nestašici javnih i privatnih mjera za unapređenje govedarstva.

Prekretnica u takvom radu bile su god. 1939/40., kad je uvođenjem centralnog herdbuka, sustavnim ispitivanjem proizvodnih sposobnosti i organizacijom sajмова stvorena široka baza za unapređenje pincgavske pasmine. Na toj bazi mnogo je urađeno za posljednjih 12—13 godina, iako se tom nastojanju protivi čitav niz nepovoljnih okolnosti.

U širokim područjima, gdje je rasprostranjena pincgavska pasmina, vlada zaostalost u pogledu uzgoja, ishrane i držanja stoke, a često je slab i interes samih stočara. Slaba proizvodnja kulturnog bilja, eksten-

zivno livadarstvo i pašnjarstvo, dugogodišnje zanemarivanje službe unapređenja stočarstva i konačno — nemogućnost uvoza kvalitetnog rasplodnog materijala, jer je glavno uzgojno područje pasmine u samoj zemlji. Svi ti faktori otežavaju i koče uzgojnu politiku.

Uzgojni rad vodi se preko Saveza za uzgoj pincgavskog goveda, kojih ima nekoliko unutar zatvorenog uzgojnog područja, a svakako je najvažniji Savez za Salzburg i dio Tirola u Maishofenu (uz Zell am See).

God. 1953. bilo je u 4 austrijska Saveza 129 Udruga sa 4583 domaćinstva. Savez u Maishofenu obuhvatio je 31. XII. 53. god. 58 udruga (34 u pokrajini Salzburg i 24 u sjev. Tirolu) sa 1710 domaćinstava.

Glavna je sad zadaća Saveza, da odgovarajućim selekcijskim radom (uz dobar uzgoj, ishranu i držanje životinja) popravi kvalitet stoke svojih članova i da poveća njihove prihode. U drugom redu njegova je zadaća, da proizvede što više vrijednih ženskih rasplodnjaka za potrebe zemaljskog uzgoja.

Tek na trećem mjestu kao radni cilj Saveza, spominje se uzgoj i prodaja kvalitetnih bikova.

Rad Saveza nije jednostavan ni lak i sukobljuje se s problemima, kojih na pr. u Tirolu ili Švicarskoj nema. Da spomenemo samo manjkavu krmnu bazu i jednostranu prehranu stoke uz primitivno stočarenje uopće.

Savez vodi centralni herdbuk, organizira kontrolu muznosti, izložbe i smotre, aukcije, suzbijanje tuberkuloze i drugo.

Koordinaciju poslovanja svih Saveza provodi Radna zajednica svih Saveza za uzgoj pincgavskog goveda (Arbeitsgemeinschaft der Pinzgauer Rinderzuchtverbände) u Salzburgu, na čijem je čelu Dr. Theodor Santner.

Savez u Maishofenu provodi kontrolu proizvodnih sposobnosti kod 14.245 krava. Matičnih krava (registriranih u herdbuku) ima 5979 ili 42% kontroliranih krava. Licenciranih bikova ima 529, od toga 399 matičnih (75%).

Od god. 1941. za članove Saveza obvezatna je kontrola muznosti njihovih krava. Prema rezultatima kontrole vrši se dalje individualni izbor s obzirom na proizvodne sposobnosti.

U herdbuk, matične listove i sajmenе kataloge unose se samo brojke službene kontrole mliječnosti.

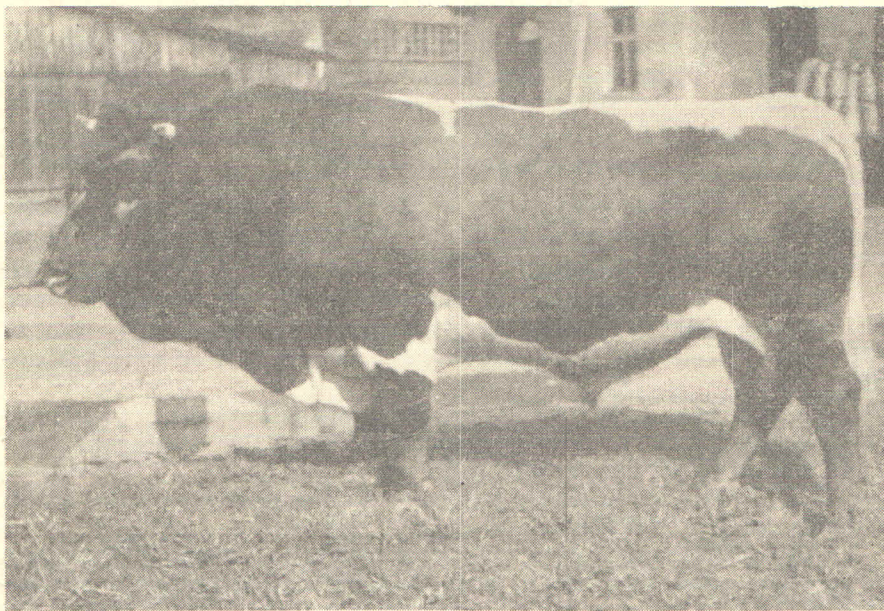
God. 1950/51. započeli su radovi na progenom testiranju, čime se u Savezu bavi posebni stručnjak. God. 1953. postupkom testiranja obuhvaćena su 34 bika. Dalji korak je osnivanje knjige proizvodnih sposobnosti goveda (Rinderleistungsbuch RL), koja se od 1. I. 1953. vodi kod Poljoprivredne komore u Salzburgu. Prema pravilima mogu se u tu knjigu po prvi put unositi samo one krave, koje su se po navršenoj 8. godini života 5 puta normalno otelile i dale najmanje 650 kg mliječne masti. Prosječni postotak masti u mlijeku mora biti najmanje 3,80. U dobi od 11—13 godina moguć je drugi, a s navršenom 14. godinom treći upis krava u RL. Poljoprivredna komora izdala je poseban Pravilnik, koji detaljno precizira sve pojedinosti u vezi sa unošenjem krava u spomenutu knjigu.

Morfološka i fiziološka svojstva

a) Eksterijer. O čestim eksterijernim pogreškama pingavca (mekana leđa, šiljasta i uzdignuta zdjelica, previsoko nasaden rep) vodi se u uzgojnom području računa. Selekcija nastoji popraviti te pogreške, i one postepeno iščezavaju iz uzgoja. Postavljeni uzgojni cilj jesu životinje srednjeg formata, širokih i dubokih prsiju, široke zdjelice i korektnih nogu. S obzirom na tjelesne mjere i težinu traži se:

	Kod izraslih bikova	Kod izraslih krava
visina grebena	134 — 139 cm	128 — 133 cm
rel. dubina prsiju	55%	53%
težina	800 — 950 kg	500 — 650 kg

Sl. 1 — Četverogodišnji bik »Bergmeister 43.210« (Foto Kocher)

b) Konstitucija, zdravlje, plodnost, dužina života. Pingavac je čuven zbog svoje odlične snažne konstitucije. To je najveća prednost ove pasmine, koja dopušta da se drži i uzgaja i u najtežim životnim uvjetima. Zahvaljujući toj svojoj odlici, pingavac se afirmirao i u jugozapadnoj Africi, gdje su i dalje generacije zadržale tip, plodnost i proizvodne sposobnosti importiranih životinja.

Pingavac je odličnog zdravlja, koje stoji u izvjesnoj vezi s jakom pigmentacijom. To se očituje i u otpornosti prema tuberkulozi. Računa se, da je u čitavom uzgojnom području tuberkulozom zaraženo prosječno 10—12% grla. U poredbi s uzgojnim područjem simentalca iznosi to polovicu, a u poredbi s uzgojnim područjem smeđeg goveda tek jednu trećinu. Prema tome, borba protiv tuberkuloze zahtijeva u pingavskom području u odnosu na druga pasminska područja znatno manja sredstva. Domaći i strani kupci traže ne samo zdravo grlo, već i garanciju, da grlo potječe iz nezaraženog stada, štoviše i iz nezaraženog područja. Kako se ovdje radi o životnom pitanju alpskog stočarstva, započela se god. 1950. u užem uzgojnom području tuberkuloza planski suzbijati. Široko zasnovane akcije, koje su u pokrajini Salzburg obuhvatile 85% poljoprivrednih domaćinstava, i 90% od ukupnog broja krava, dale su lijepe rezultate. Stanje na dan 31. XII. 1953. bilo je slijedeće: Od 1710 domaćinstava, sa ukupno 14.425 krava bilo je 1380 domaćinstava ili 80,7% i 11.116 krava ili 78% nezaraženo tuberkulozom. Velik broj reagenata predat je mesaru na klanje, dok se najbolja grla s obzirom na proizvodne sposobnosti šalju u izmuzna gospodarstva — osobito u donju Austriju i Beč — na dalju upotrebu.

Plodnost krava je općenito vrlo dobra. Od 31.292 krava otelilo se god. 1952. njih 26.726 ili 85,4%. U pokrajini Salzburg iznosila je plodnost 87,1%, u Štajerskoj čak 91,5%. Savez u Maishofenu registrirao je god. 1953. o plodnosti slijedeće: Od 14.245, kroz čitavu godinu kontroliranih krava, normalno se otelilo 12.417 ili 87%. 1440 krava ili 10% nije se otelilo, a 388 krava ili 3% je pobacilo.

Dobra plodnost očituje se i u međutelidbenom periodu, koji je za 8622 krava iznosio 383 dana ili 12,5 mjeseci. God. 1953. oteljeno je na području spomenutog Saveza 14.165 teladi (50,4% muškog, a 49,6% ženskog spola).

Od ukupnog broja muške teladi ostavljeno je 20% za vlastiti uzgoj, 2% je prodano u uzgojne svrhe, 4% kastrirano, 69% zaklano, a 5% mrtvo rođeno.

Prosječna dob svih kontroliranih krava iznosila je god. 1953. samo 5,9 godina, a matičnih krava 6,9 godina. Ta relativno niska prosječna starost krava posljedica je navike tamošnjih seljaka brđana, da već nakon drugog ili trećeg teleta krave prodaju u nizinske krajeve, gdje služe za produkciju mlijeka. Takva su grla praktički za uzgoj propala. To još bolje ilustrira ovaj podatak: U čitavom području Saveza samo je 147 krava (1% od ukupnog broja krava) prodano zbog duboke starosti.

Proizvodne sposobnosti

Pingavac raspolaže nasljednim osnovama u pravcu kombiniranih proizvodnih sposobnosti. Već prema prirodnim i privrednim prilikama, koje se razlikuju u pojedinim uzgojnim rejonima, nalazimo stada s istaknutim jednim ili drugim proizvodnim svojstvom. Proizvodna sposobnost uvjetuje

i tip pingavca. Grubo uzevši, planinski masiv visokih Tura dijeli čitavo uzgojno područje tipološki u dva rejona. Sjeverno od Tura preteže mliječni, odnosno kombinirani tip, a južno od Tura tovni tip pingavca. Izrazito mliječni tip nalazimo svakako u tirolskom dijelu njegove pasminske rasprostranjenosti. Tirolski seljak ima i znatno razvijeniju gajačku kulturu, što se očituje na njegovoj stoci, bez obzira kojoj pasmini pripada.

a) Mliječnost. Mliječnost neke životinje rezultanta je čitavog niza faktora, od kojih su najvažnije nasljedna osnova, pravilna ishrana i držanje. Od pingavca, koji se uzgaja u pravcu višestраних proizvodnih sposobnosti, ne možemo očekivati rekorde, iako je njegova dobra osnova za mliječnost neosporna. To najbolje dokazuje činjenica, da pod boljim uvjetima prehrane u nizinskim područjima daje najmanje 1000 litara mlijeka više. Prehrana u brdskim krajevima orijentirana je gotovo isključivo na ispašu i sijeno, bez dodatka koncentrata.

Način držanja životinja odlučno direktno i indirektno utječe na njihovu mliječnost. God. 1953. istjerivano je 10.478 krava (ili 74% od ukupnog broja krava) na planinske pašnjake. Od toga broja je 510 krava prosječno 124 dana ljetovalo na vrlo dobrim pašnjacima, 8.916 krava prosječno 125 dana na srednje dobrim i 1052 krave prosječno 125 dana na lošim pašnjacima. S obzirom na nadmorsku visinu pašnjaka, ljetovalo je 42% krava na položajima iznad 1601 m, 27,7% između 1401 i 1600 m i 30,3% krava na visinama ispod 1400 m.

Krave, koje su ljetovale na planinskim pašnjacima, dale su manju količinu mlijeka i mliječne masti od krava, koje su preko čitavog ljeta ostale u selima. Međutim, ta se razlika kompenzira izvanrednim djelovanjem boravka na visokim planinama na otpornu snagu, veliku plodnost i t. d.

Iz podataka Saveza u Maishofenu vidi se, da se prosječna mliječnost kontroliranih krava u vremenskom periodu od god. 1940. do 1952. popela od 1972 kg na 2638 kg. Postotak masti u mlijeku popeo se sa 3,67 na 3,87, a mliječna mast sa 76 na 102 kg. Taj očiti popravak mliječnosti pingavskih krava još se bolje ilustrira stajskim prosjekom. God. 1947. imalo je 81% domaćinstava stajski prosjek ispod 2500 kg mlijeka, a god. 1952. imalo ga je samo 44% domaćinstava. Naprotiv, stajski prosjek preko 2500 kg mlijeka imalo je god. 1947. 19%, a god. 1952. 56% domaćinstava. God. 1953. imalo je 28% domaćinstava stajske prosjeke preko 3000 kg i 11% preko 3500 kg mlijeka.

Postepeni porast mliječnosti ide za postavljenim uzgojnim ciljem: 3000 kg mlijeka sa najmanje 4% masti. Pritom se težište ne polaže na postizavanje rekorda nego na podizanje prosječne mliječnosti.

Rezultati kontrole mliječnosti Saveza u Maishofenu bili su god. 1953. ovi:

- 1) Prosječna mliječnost svih kroz čitavu godinu kontroliranih krava:
10.913 krava: 2741 kg — 3,87% — 106 kg mliječne masti.
- 2) Prosječna mliječnost svih kontroliranih matičnih krava:
5.499 krava: 2872 kg — 4,00% — 115 kg mliječne masti.

3) Prosječna mliječnost prvotelkinja:
1914 prvotelkinja: 2285 kg -- 3,90% — 89 kg mliječne masti.

b) Radna sposobnost. Pincgavac je oduvijek bio cijenjen kao odlična radna životinja. Danas se ta njegova sposobnost ne očituje tako jasno zbog sve intenzivnije mehanizacije poljoprivrede. Volovi se uzgajaju i koriste sve više za tov. Krava kao sprežna sila upotrebljava se još samo u sitnom seljačkom gospodarstvu. God. 1953. upotrebljeno je za rad svega 0,9% kontroliranih krava, sa prosječno 100 radnih dana.

Sl. 2 — Krava »Salzburg 38.613«, 6¹/₂ god. stara
4-godišnji prosjek mliječnosti: 3530 kg — 4,13% — 146 (Foto Kocher)

Međutim, u uzgojnom cilju Saveza ipak se obraća pažnja i radnoj sposobnosti pincgavca, osobita na sigurne i dobre hodove, korektno građene noge i čvrste papke. Te osobine garantiraju pokretljivost životinja na strmim brdskim pašnjacima i svladavanje velikih napora dugih marševa u potrazi za hranom.

c) Tovna sposobnost. Pincgavac ima veoma dobre nasljedne osnove za tovnu sposobnost. Moguće je upravo u tome glavna »nevolja« njegovih gajača. Odličan kvalitet njegova mesa, za kojim je u poratno vrijeme sve veća potražnja, glavna je prepreka, da se mliječnost ne stabilizira i ne izjednači. Razumije se, da seljak radije prodaje tele mesaru nego u uzgojne svrhe, ako time polučuje veću cijenu.

Sl. 3 — Grupa izjednačenih krava. Tip pinzgavca s južne strane visokih Tura. (Foto Petutschnigg)

Domaće i strano tržište osobito traži pinzgavca zbog njegova svijetlog, finog mramoriranog mesa, koje daje kvalitetne finalne proizvode. Prije nekoliko decenija naročito se forsirao skupi tov starih životinja. Danas su se u uzgojnom području pinzgavca orijentirali na jeftiniji, pa prema tome i rentabilniji tov mladih životinja, pa razlikuju:

A. tov teladi do 120 kg težine ili više i produženi tov do 15 mjeseci i težine od 600 kg (Baby-Beef),

B. tov junadi (muške i ženske) i mladih volova.

L I T E R A T U R A

- 1) Jahresbericht des Pinzgauer Rinderzuchtverbandes in Salzburg und Tirol 1953. (Sastavio Ing. W. Hein).
- 2) Pacher dr. Hans: Stand und Aufgaben der Pinzgauer Rinderzucht — Salzburger Bauer, No 26. 1953. g.
- 3) Santner dr. Theodor: Über das Pinzgauer Rind in Österreich — Izvještaj
- 4) Mitteilungen der Pinzgauer Rinderzüchter.